

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Рожкової Наталі Григорівни на дисертаційне дослідження

Веневцевої Євгенії Володимирівни

«Виховання білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів»,

подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

У процесі переходу до інформаційного суспільства виникає нагальна потреба розвитку в майбутніх фахівців якостей та здібностей, що сприятимуть інтеграції до світової спільноти та дозволятимуть успішно функціонувати в ньому. Майбутній фахівець повинен володіти сучасними ціннісними орієнтаціями та набувати досвіду творчої діяльності, вміти користуватись сучасними інформаційними технологіями, бути готовим до міжособистісного спілкування та міжкультурної співпраці. На сьогодні іноземна мова по праву посідає одне з найважливіших місць серед навчальних дисциплін у вищій школі, оскільки має беззаперечний прикладний, виховний та розвивальний потенціали у формуванні всебічно розвиненої особистості та становленні фахівця вищого гатунку.

Особливої актуальності набуває вирішення питань, пов'язаних із вихованням білінгвальної культури спілкування у студентів вищих педагогічних навчальних закладів, підготовка в яких пов'язана з реформуванням системи освіти в рамках Болонського процесу та зі співробітництвом з іноземними вищими навчальними закладами. Авторка дослідження підкреслює важливість використання в білінгвальному спілкуванні англійської мови як однієї з найпоширеніших мов міжнародної комунікації.

Незважаючи на те, що терміни «білінгвальна культура спілкування», «білінгвальне спілкування» та його модифіковані варіанти активно вживаються вітчизняними та іноземними вченими, які досліджують актуальні проблеми

білінгвізму, поняттєвому апарату бракує його лаконічної та повної дефініції, що вказує на недостатню розробленість проблеми. На думку дослідниці, застосування в науковому обігу терміну «білінгвальна культура спілкування» дозволить знайти шляхи до паралельного навчання двох мов і культур. Оскільки успішність такого навчання залежить від активізації навчально-виховного процесу, то очевидно є необхідність дослідження проблеми білінгвальної культури спілкування особистості. Актуальність теми дослідження загострюється пошуком педагогічних методів, форм, засобів й умов, які сприяли б вихованню білінгвальної культури спілкування майбутніх учителів.

У результаті аналізу й узагальнення дослідниця виокремила низку суперечностей у процесі виховання білінгвальної культури спілкування у майбутніх учителів, зокрема між потенціалом і недостатньою теоретичною та практичною розробленістю цієї проблеми, а, звідси, недостатнім використанням цього потенціалу для поглиблення фундаментальності навчання і виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Беззаперечна актуальність проблеми та зазначені суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Виховання білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів»*.

Авторка дослідження ґрунтовно аналізує наукові джерела з проблем виховання білінгвальної культури спілкування у студентів ВПНЗ, виділяючи при цьому найбільш важливі аспекти з точки зору власного дослідження. Дисертантка чітко формулює мету та основні завдання, виділяє об'єкт і предмет, наводить методи дослідження й області їхнього застосування, виділяє наукову новизну та практичну значущість. Результати дисертаційного дослідження Венєвцевої Є.В. висвітлено у достатній кількості фахових наукових публікацій, однією з яких є стаття в зарубіжному виданні.

У першому розділі роботи на основі діалектичної єдності понять «мова» – «культура» – «спілкування» дослідниця досить ґрунтовно й системно аналізує поняття «білінгвальна культура спілкування». На підставі аналізу наукової

літератури, концепції діалогу культур та власних практичних досліджень авторка досить глибоко і всебічно дослідила, обґрунтувала та виділила змістовні характеристики білінгвальної культури спілкування, соціально-педагогічні, методичні та специфічні принципи виховання білінгвальної культури спілкування в майбутніх педагогів.

На основі аналізу понять «спілкування», «комунікація», «міжкультурне спілкування», «педагогічне спілкування» як найближчих родових понять, дослідниця розкриває сутність поняття «виховання білінгвальної культури спілкування студентів ВПНЗ» і його змістовну наповненість, виділяє його характерні риси, дає власне визначення цього поняття (ст. 42), виокремлює його основні фактори, досліджує основні технології виховання білінгвальної культури спілкування майбутніх учителів, описує їхні особливості та розкриває нові можливості в порівнянні з традиційними видами виховання.

Використовуючи дані, отримані в результаті аналізу досвіду виховання білінгвальної культури спілкування у чотирьох вищих навчальних закладах України, здобувачка стверджує, що виховання білінгвальної культури спілкування у студентів здійснюється фрагментарно через традиційно усталені форми й методи професійного, морального, інтернаціонального і національно-патріотичного виховання, що свідчить про його несистемний характер. Саме тому, на думку дисертантки, постає необхідність внесення змін у навчально-виховний процес у ВПНЗ, спрямованих на актуалізацію та підвищення ефективності виховання білінгвальної культури спілкування у студентів.

Другий розділ загалом характеризується теоретичними й практичними дослідженнями у своїй взаємній доповнювальності, що є суттєвим позитивним елементом усього дослідження. У другому розділі авторка досліджує проблеми дидактичних основ виховання білінгвальної культури спілкування студентів, пропонує застосування інноваційних методів і технологій її виховання. Виходячи із сутності та структури поняття білінгвальної культури спілкування, мети й завдань її виховання в майбутніх педагогів, дисертанткою виокремлено педагогічні умови, які забезпечують це виховання: білінгвальне

середовище; навчально-виховна діяльність викладача як приклад володіння білінгвальною культурою спілкування; спеціальні методи, засоби і форми виховання білінгвальної культури спілкування (Додаток А табл. А.1, с. 209).

У процесі дослідження дисертанткою визначена система підходів, які обумовили вибір методів, прийомів і засобів виховання білінгвальної культури спілкування студентів ВПНЗ: соціокультурний, аксіологічний, акмеологічний та діяльнісний. З-поміж методів виховання білінгвальної культури спілкування у майбутніх педагогів, нею виділено чотири групи: методи формування свідомості; методи організації діяльності та спілкування, зокрема – білінгвального; метод соціодрами, який особливо сприяє набуттю і закріпленню позитивного досвіду білінгвального спілкування; методи самовиховання і спонукання студентів до автономної діяльності, які подані у додатках (Додаток А табл. А.2, с. 210-211). Авторкою розроблено комплексну систему педагогічних засобів, обґрунтовано педагогічний інструментарій виховання білінгвальної культури спілкування у студентів, що складає змістовну наповненість «Портфолію» – інноваційної педагогічної технології, яка дозволила об'єднати визначені педагогічні умови виховання цієї культури в майбутніх педагогів у єдину систему. Із метою отримання та аналізу кількісних та якісних даних стосовно динаміки формування кожного компонента структури білінгвальної культури спілкування в майбутніх педагогів Веневцевою Є.В. теоретично обґрунтовано та визначено критерії вихованості цієї культури: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та комунікативно-діяльнісний. Для діагностики рівнів вихованості визначено показники, що робить можливим виокремити та описати три групи студентів ВПНЗ, характеристики білінгвальної культури спілкування яких відповідають низькому, середньому та високому рівням (Додаток А табл. А.3, ст. 212- 213). Висновки до другого розділу забезпечують підсумок теоретичного і, частково, практичного дослідження авторки та виконання основних його завдань.

Третій розділ дисертації присвячений організації і проведенню дослідно-експериментальної роботи протягом 2010 – 2014 рр., у ході якої перевірялося

припущення про те, що впровадження визначених педагогічних умов у навчально-виховний процес у ВПНЗ зумовлює ефективність виховання білінгвальної культури спілкування у студентів. Експериментальна робота проводилася упродовж чотирьох взаємопов'язаних етапів (підготовчого етапу, констатувального експерименту, формувального й аналітико-узагальнюючого етапів), протягом яких вирішувалися такі завдання як: вивчення стану проблеми виховання білінгвальної культури спілкування і відбір методики для її діагностики, розробка спеціальних методів, засобів та форм виховання білінгвальної культури спілкування у студентів ВПНЗ; визначення наявного стану та рівня вихованості білінгвальної культури спілкування у студентів тощо. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов виховання білінгвальної культури спілкування у студентів ВПНЗ здійснювалася протягом формувального етапу експерименту на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, у якому були задіяні 242 студенти, та який відбувався відповідно до трьох етапів виховання білінгвальної культури спілкування в майбутніх педагогів: підготовчого, основного та завершального. В ході дослідження було сформовано експериментальну групу кількістю 120 осіб і контрольну групу кількістю 122 особи, що є достатнім у розумінні представництва вибірок. Протягом усього періоду дослідження авторка особисто брала участь в організації та проведенні експериментальної роботи, впровадженні запропонованих педагогічних умов виховання білінгвальної культури спілкування у студентів.

Упродовж формувального експерименту дослідницею були використані спеціальні методи, засоби, аудиторні та позааудиторні форми навчально-виховної роботи, які забезпечують виховання білінгвальної культури спілкування в майбутніх педагогів в умовах білінгвального середовища, а саме: бесіди, дискусії, приклад викладача, привчання, тренування, тестування, соціодраматичні техніки, планування, корегування, координування білінгвального спілкування; написання доповідей, рефератів, застосування педагогічного інструментарію «Портфоліо»; кураторські години, зустрічі зі

спеціалістами та представниками англomовних країн тощо. У результаті експерименту дослідницею здійснено порівняльний аналіз отриманих даних, що змінювалися в процесі експерименту. Дисертантка здійснила порівняння рівнів вихованості білінгвальної культури спілкування у майбутніх учителів на початковому та прикінцевому етапах формувального експерименту і показала істотність змін в експериментальній групі методами математичної статистики.

Зафіксована дослідницею позитивна динаміка значень показників вихованості білінгвальної культури спілкування у студентів експериментальної групи свідчить про поступове та стабільне зростання рівнів цієї вихованості та підтверджує ефективність упровадження розроблених педагогічних умов у навчально-виховний процес у ВПНЗ. Результати педагогічного експерименту подані у вигляді таблиць і діаграм, що робить їх доступними для розуміння.

Загальні висновки дослідження, на нашу думку, є цілком обґрунтовані, чітко й переконливо сформульовані, і відображають поставлену авторкою мету, зміст і результати наукової роботи. Змістові дисертаційного дослідження притаманна методична й концептуальна цілісність, гармонійність наукового викладу, в цілому позбавленого однобічних чи категоричних висновків. Пропонована робота засвідчує значну теоретичну освіченість здобувачки. Наукове значення даної роботи полягає в конкретизації науково-педагогічних підходів щодо виховання білінгвальної культури спілкування студентів ВПНЗ. Заслуговує на увагу практична значущість дослідження. Здобувачкою обґрунтовано доцільність упровадження у навчально-виховний процес у вищих педагогічних навчальних закладах методу соціодрами на основі власного десятирічного досвіду його застосування у викладанні англійської мови студентам філологічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (експериментально доведено ефективність цього методу); створено «Портфоліо» на основі п'ятнадцятирічного досвіду застосування дослідницею методів і засобів навчання англійської мови відповідно до аудиторної та позааудиторної форм навчально-виховної взаємодії зі студентами курсів філологічного факультету

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Загалом дисертаційному дослідженню властиві фундаментальність, системність, послідовність, повнота, виділення головних змістовних ліній, котрі логічно реалізують завдання наукового дослідження.

Поза всяким сумнівом, проаналізований та узагальнений позитивний досвід, а також результати даного дослідження можуть бути використані при розробці методичних рекомендацій та матеріалів щодо оптимізації викладання іноземної мови, в науково-методичній роботі педагогічних університетів, у процесі фахової підготовки майбутніх учителів та вихованні в них білінгвальної культури спілкування.

Опрацьованої літератури якісно й кількісно достатньо для проведеного наукового дослідження. Список використаних джерел і коректні посилки на них переконують в належній ерудиції дослідниці. Додатки системно доповнюють основний текст дисертаційного дослідження. Саме тут зібраний увесь практичний інструментарій (анкети, опитувальники, тести тощо) й основні відомості для практичного використання результатів дисертаційного дослідження.

Автореферат відповідає змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи результати дослідження Венєвцевої Є.В., вважаємо за доцільне висловити наступні побажання й зауваження:

1. Окремі ділянки з дисертації доцільно було б перенести в додатки (наприклад, критерії якості тестів, деталі відомих наукових положень, тощо).
2. Потрібно було б більш чітко виокремити авторське визначення білінгвальної культури спілкування студентів ВПНЗ.
3. Бажано було б у вигляді стиснутої інформації більш зібрано вказати, що саме сприяло б усуненню існуючих недоліків у процесі виховання білінгвальної культури спілкування студентів ВПНЗ. Тим більше, що в попередніх викладках, по суті, це відображено.

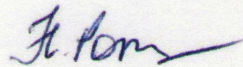
4. Робота беззаперечно виграла б, якщо у додатках було б розміщено систематизовану програму курсу, де висвітлювалися б мета, його основні завдання та методика викладання (тим більше, що наявні розробки авторки на основі багаторічного викладацького досвіду).

Наведені зауваження мають переважно редакційно-технічний характер і не знижують наукової й практичної цінності дисертації, яка є самостійним і завершеним дослідженням, що має наукову новизну та практичну значущість.

Висновок. Дисертація «Виховання білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів» відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, зокрема пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, що дає підстави для присудження Веневцевій Євгенії Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Старший викладач кафедри
лінгводидактики та іноземних мов
Кіровоградського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
кандидат педагогічних наук

Рожкова Н.Г.

